

Intervju med Ingrid Andersson, Vartofta den 28 september 2010

Intervjuare: Margit Sundberg och Ing-Marie Bertilsson

Ingrid föddes 1928 i Örlids kvarn i Falekvarna. Föräldrarna hette Josef och Ida Johansson. Fadern Josef, som var född 1892 i Utvängstorp, började först att arbeta som dräng. Så småningom anställdes han som mjölnarlärling hos Oskar i Brokvarn, Utvängstorp. Senare fick han anställning som mjölnare hos fru Anjou i Hudene i trakten av Trollhättan.

Sin hustru Ida, som var från Kullavik i Halland, träffade han under exercisen.

Någon gång i början av 1920-talet kom Josef till Herrekvarn, som då hörde till Orreholmen. Ingrid minns att fadern varje Jul åkte till Orreholmen, där han fick sin avlöning för året. Han var anställd som mjölnare, dels vid Herrekvarn men samtidigt också i Mellomkvarn, som ägdes av Erik Johansson. Så småningom köpte Erik Johansson även Herrekvarn.

Mellomkvarn hade förutom kvarnverksamheten, även svin, kor och mejeri. Till mejeriet levererades mjölk från övriga gårdar i Falekvarna. En mejerska var anställd att sköta mejeriet och drängar skötte den övriga verksamheten på gården.

Till att börja med bodde familjen i Örlids kvarn, för att sedan flytta till Herrekvarn, där man bodde i ett rum och kök. Ingrid var 9 år och brodern Rune 2 år när modern dog i kräfta (cancer). När Anders i Stuttebo dog, ärvde enda barnet Ingrid i Stuttebo kvarnen. Hon anställde Josef som hälftenmjölnare och familjen flyttade då till Stuttebo (Tomtens kvarn). Josef fick dela förtjänsten tillsammans med ägaren Ingrid i Stuttebo.

I samband med flyttningen till Stuttebo 1937-1938 lämnade Josef arbetet som mjölnare i Mellomkvarn och ägaren Erik Johansson tog själv över driften. Mejeriet lades ner och gården arrenderades ut. Som kuriosa kan nämnas att längre tillbaka fick mjölnaren som betalning ta en skopa mjöl ur varje säck han malt, men detta betalningssätt var redan bortlagt när Josef blev mjölnare.

Ida och Josef fick barnen Ingrid, född 1928, och Rune, född 1935. Ida hade hemarbete för Weramagasinet i Falköping. Hon hade en stickmaskin och stickade flickstrumpor.

Det var mycket folk i rörelse i Falekvarna med alla som kom för att mala och dessutom var det liv och rörelse runt mejeriet.

Under moderns sjukdomstid fick Ingrid bo hos mejerskan på nätterna medan brodern Rune fick vara kvar hos fadern. Mejerskan hade ett rum på andra våning i Mellomkvarns boningshus.

Ingrid minns hur Erik Johanssons döttrar, Margit och Birgit i Mellomkvarn, ordnade baler och andra fester. Ingrids mamma var med och lagade maten tillsammans med en kokerska. Det fanns ett "damrum" och ett "herrum" i Mellomkvarn, och Margit och Birgit använde dessa benämningar på rummen så länge de levde.

Ingrid berättar om de besök som hennes farmor gjorde hos dem någon gång då och då. De hade släktingar i Jönköping och någon av dessa hade en motorcykel med sidovagn. Ibland fick farmodern åka i sidovagnen för att hälsa på i Stuttebo.

Familjen hälsade även på hos farmodern i Utvängstorp. Det var inte så roligt att hälsa på farmor. Man fick alltid kokt höns till söndagsmiddag. Farmodern bodde i Amundshemmet i Utvängstorp. Huset finns inte längre kvar.

Någon gång hälsade man på släktingarna i Halland. Ingrid's mor Ida, som var född i Kullavik, hade i sin ungdom arbetat på Ramsjöhall, som ägdes av en kabinettskammarherre. Kungen, Gustav V, bodde på Ramsjöhall när han jagade. Det fanns även tennisbanor, där kungen spelade. Vid ett av kungens besök på Ramsjöhall fick Ida ta hand om kungens hatt och käpp.

Ett barndomsminne som Ingrid gärna minns, är när hon fick gå och handla på lördagarna. Först gick hon i skolan till kl 12 och sedan skulle hon städa. Sedan fick hon pengar av Josef för att gå och handla i Zettergrens affär i Falekvarna. Om det blev pengar över sedan hon betalt varorna hon hade på notan, så fick hon köpa något gott till kaffet för det som blev över. Ibland kunde det bli tre bullar, ibland kanske bara några kakor. Det var alltid spännande att se hur långt pengarna räckte.

Ingrid gick 6 år i skolan i Falekvarna. Elsa Stark var lärarinna i folkskolan och Dagmar Sjöstedt var lärarinna i småskolan. Elsa Stark bodde i lärarlägenheten i skolan. Fyra olika åldersklasser undervisades samtidigt. Man hade matsäck med sig till skolan. Skolan hade slöjdsal på andra våningen och Sven Klingberg var slöjdlärare. Han ordnade så att barnen fick bord och stolar i kapprummet, så att man inte behövde sitta på bänkarna bland kläderna och äta.

Det var pojkarna som hade träslöjd. Flickorna hade syslöjd för småskolläraryrinnan Dagmar Sjöstedt. Man fick sy linne och underbyxor, förkläden m.m. Det fanns en trampsymaskin man fick sy på. Ingrid minns att underkläderna inte höll så länge utan sprack i sömmarna.

Det fanns även gymnastiksal i Falekvarna skola med ribbstolar på väggarna. Man fick hoppa bock och gå balansgång. Ingrid tror att gymnastiksalen och skolbiblioteket var i samma sal.

Efter de sex åren i folkskolan gick Ingrid i fortsättningsskolan två gånger. Varje gång varade fortsättningsskolan sex veckor. I vanliga fall gick eleverna i Falekvarna i fortsättningsskola i Slöta men Ingrid och ytterligare två elever fick flytta över till Karleby, eftersom det fanns för få elever där. Det andra året i fortsättningsskolan fick eleverna från Uddagården flytta över till Karleby, eftersom elevunderlaget var för litet. I fortsättningsskolan fick man lära sig praktiska saker, som att fylla i postblanketter, deklarerera och liknande. Det fanns ingen skolskjuts utan man fick ta sig till fots till Karleby. Eftersom fortsättningsskolan var på vintern, fick man pulsa fram i snön. Lärare i fortsättningsskolan var Steffner.

Efter skolan gick brodern Rune som lärling hos Sandqvist, som hade startat ett mattväveri i Herrekvarn.

Under ungdomsåren i Falekvarna var Sarons kapell den givna samlingsplatsen för ungdomarna. Ibland hände en del rackartyg. Vid ett tillfälle hade pojkarna bundit fast flickorna vid bänkarna med skärpen till deras trenscoater, vilket fick till följd att pastorn låste ytterdörren, så att pojkarna blev utelåsta. Det var filadelfiarörelsen som drev kapellet och det kunde bland annat förekomma tungomålstalande.

Det fanns också en SLU-lokal i Hilma Sandbergs gamla stuga på vägen till Loffaroten, där ungdomarna kunde samlas. Annars träffades man gärna på kvällarna i skraddare Adels stuga. Adel hade en syster, som arbetade i köket hos kungen.

I Stuttebo bodde Ingrid granne med skomakaren (f.d. Lindenvalls). Dit gick Ingrid gärna på kvällarna. Skomakaren hade en gris, en ko och en häst. Till stället hörde lite jord som skomakaren brukade. Hans jordlotter låg upp mot Enåsen. Ingrid berättade en historia om när skomakaren kommit hem sent en kväll och hustrun hade ställt fram grötfatet och tallrik på bordet så att skomakaren skulle kunna äta lite när han kom hem. Det var vanligt att man åt gemensamt ur grötfatet, man tog en sked gröt och doppade skeden i tallriken, där man hade slagit upp lite mjölk. Den här kvällen när skomakaren kom hem sent, var det månsken och månen sken på köksbordet som en liten skiva. Skomakaren tog fel och doppade grötskeden i månskenet i stället för i mjölk-tallriken. När hustrun vaknade på morgonen fick hon se sitt köksbord alldeles kladdigt med gröt.

Ingrid berättar också om danserna på festplatsen Läktaren i Falekvarna. För det mesta var det lekafnär men ibland ordnade Vartofta skyttegille dans. Ungdomarna kom på cykel och backen nedanför Läktaren var fylld av cyklar. "Skruven" i Karleby spelade. Det brukade även finnas tombolor, skjutbanor och andra förnöjelser. Ibland hölls hembygdsfester med underhållning av Bröderna Augustsson.

Ingrid minns också många andra festplatser. Bland annat festerna på Alleberg, Sjöholmen i Åsaka, Storegårds Hage i Ottravad, Grunnevadsfesten, där det ofta var bråk, Mularp, Dalen och Varkullen. Vid Friareledet fanns en festplats i björkdungen vid framfartsvägen.

Den 18 juni 1939 var det fest i Dalen i Näs. Samma dag hade Ingrid och hennes pappa gått en promenad nere i Loffaroten och blivit inbjudna på kaffe hos Långe-Anna i Loffaroten. Även Ester Jansson på Trien och dottern Evy hade varit ute och gått och blivit inbjudna. Då hade åskan mullrat i kanterna och Ester och Evy hade sagt att de då inte var rädda för åskan, utan alltid brukade gå och lägga sig. Senare på kvällen blev det åska och den slog ner på Trien, där boningshuset brann upp. Sönerna Einar och Ossian var på fest i Dalen och fick från festplatsen se hur det brann. Ingrid minns att hon vaknade av sirener och hade frågat pappan var det var för ljud. Då hade han sagt att det var brandkåren och att det brann i närheten. Ingrid minns att hon såg eldskenet när hon tittade ut genom fönstret.

Josef arbetade som mjölnare i Stuttebo fram till pensionen, troligen 1959. Kvarnverksamheten lades ner i samband med att Josef slutade. Josef flyttade till Vartofta och bodde i det hus, Johannelund, som Ingrid och hennes man haft innan de byggde en ny villa på Elvagatan. Josef flyttade så småningom till en pensionärslägenhet i samhället. Han dog 1981. Han skulle fyllt 90 år kort därefter.

Ingrid och hennes man Allan gifte sig 1948. Man bodde först i Grevagården i Vårkumla, som var Allans föräldrahem. De första åren var makarna lantbrukare i Grevagården. När Allans bror Gunnar övertog Grevagården flyttade man till Johannelund i Vartofta och Allan arbetade som hantlangare på byggen.

1953 flyttade familjen till det nybyggda huset på Elvagatan.. Familjen hade utökats med barnen Inga-Lill, född 1948, och Berndt, född 1953. 1960 föddes sonen Börje.

Allan hade problem med sina höfter. Efter en höftledsoperation satsade man på att starta en kiosk i Vartofta. Kiosken var belägen i korsningen mitt emot affären. Kioskrörelsen startade någon gång 1964-1965. Yngste sonen Börje minns när kiosken kom på en trailer. Kiosken stängdes någon gång på 1990-talet. Då hade kundunderlaget minskat. Affären hade längre öppettider och ungdomarna åkte till stället.